
FINNS GUD

Artikel av Biskop Anders Arborelius

FINNS GUD?

Således är allt av Gud, och allt är förnuftigt anordnat till människans nytta. Det finns inte den minsta sak i världen, som är till eller har bestånd utan förnuftig anledning (Birgitta)

”Om inte Gud finns är allt möjligt”, Dostojevskis ord tycktes besannas under 1900-talet, mass-ateismens och massmordens århundrade framför alla andra. Kan man tala om Gud efter Auschwitz och Gulag? Visst kan man det. Kanske med lite mindre bokstäver och mer lågmält, men ändå lika tydligt och klart, ja, ännu mer nyktert och sakligt, för vad människan kan ställa till med får helt enkelt inte få sista ordet. Aldrig tidigare i historien har vi varit så medvetna om att människan är i stånd att förinta sig själv och hela den synliga delen av världen, men Gud kan hon aldrig förinta, hur mycket hon än försöker. Vi som tror på Gud vet att han finns, men vi får akta oss för att försöka bevisa honom som om han behövde bevisas med empiriskt verifierbara bevis. Även i en tid och miljö där allt vad metafysik heter luktar misstänkt, finns en slags outtalad längtan just efter ett svar på frågorna varför, vadan och varthän – och då finns också en implicit förståelse för metafysikens värld. Ordet gudsbevis kan lätt leda oss vilse. Men två latinska ord kan hjälpa oss vidare: viae och vestigia. Gudsvägar och gudsspår är klassiska termer, som för tankarna till Thomas av Aquino och Augustinus. I kristendomen tror vi på en Gud som har skapat oss och lämnat spår efter sig i allt som finns till. Vi tror på en Gud som blivit människa och gått på våra mänskliga vägar. Därför är hela vårt liv en pilgrimsväg tillbaka till honom, allt under det att vi gläder oss över de hemliga spår som han lämnat efter sig och som gör det möjligt för oss att stå ut i en värld som producerat både Auschwitz och Gulag, ja, att förändra och förvandla den.

1. Den första gudsvägen och gudsspåret är just förnekelsen av Gud, massmorden som skriker mot himlen, hela den ständiga blodström som historien präglas av. Om det finns något ont – och det gör det bevisligen – då måste det finnas något gott, som gör att vi ser och vämjes vid det onda. Teodicé-problemet kan vändas till ett Guds-mysterium, där det Goda strålar fram som kontrast, som motkultur, som medicin. Och varifrån kommer då det Goda? Det måste ha en egen täthet, vila i sig självt, vara heligt oberoende av det som inte är gott. Själva Varat, Gud i sig själv är Godheten, som gör att vi ser vad som inte är gott. Den stora frestelsen i vår tid är att säga: det gör detsamma, det finns ingen skillnad mellan gott och ont, mellan gud och djävul.
2. Den andra gudsvägen och gudsspåret är det sanna och äkta. Pilatus’ fråga ”Vad är sanning?” kommer alltid att ställas. Hittar vi själva på vad som är sant eller kommer det till oss och överväldigar oss? Måste vi själva tolka och lägga in det som är sant i den obegripliga väv som tillvaron är eller får vi bli stilla i vördnad inför en evig sanning som uppenbarar sin oskapade skönhet på ett sätt som vi kan ta emot och berusas av? Denna fråga har aldrig varit så aktuell som nu, när också många troende tolkar ordet tro som ”mitt eget tyckande och tänkande” och inte som min bejakelse av en uppenbarad Sanning, som kommer över mig och tar mig i besittning. Men ingen kan i längden orka med att bära upp en förment sanning, som man själv har upphovsrätt till.
3. Den tredje gudsvägen och gudsspåret är det sköna. Skapelsens skönhet vittnar om en osynlig och icke-skapad skönhet. Det vi ser leder oss vidare till Den som ser på oss utan att bli sedd av oss. Tillvaron är genomskinlig. Även om inte vi ser hela Skönheten kan vi ana att det vi ser, hör och känner aldrig är något uttömmande. Det skapade talar och sjunger om Den som har gjort det. Liksom det vackra och fina en människa gör avspeglar henne, måste själva existensens skönhet göra oss stilla och förundrade och leda oss vidare till tillbedjan av den Gud som håller allt detta i sin hand.

4. Den fjärde gudsvägen och gudsspåret är de frågor som aldrig kan få empiriska svar: Varför finns vi till? Vad är ursprunget och målet med det som finns till? Vad är meningen och målet med allt? Bara vår förmåga att ställa frågor som vi inte själva kan besvara – och här är barnen ofta duktigare än vi vuxna – pekar på Någon som är själva Svaret liksom själva Tilltalet. Vi kan inte själva ge mening åt det som är. Vi kan låta oss undervisas och fostras att ta emot en mening. Det är svårt, ja, fasansfullt ibland, men i sista hand är det bara så vi orkar gå vidare. Många lever på brottstycken av denna mening. Bara det är ett tecken på den stora Meningen och Målet som vi är på väg mot.
5. Den femte gudsvägen och gudsspåret är det heliga. Ingenting kan tydligare visa oss vem Gud är än de stänk av helighet som vi får erfara här i världen. Och helighet känns alltid igen, inte minst av dem som säger sig inte tro. Därför kan de också bli så förargade på den som förmedlar denna lilla avglans av Guds helighet, för heligheten är alltid Guds visitkort mer än allt annat. Men ännu mer förargade och besvikna blir de när den som de menade sig ha rätt att förvänta helighet av visade prov på motsatsen. Vittnesbördet är ofta den stora gudsvägen, den som leder otaliga människor till Gud. Inte minst i vår tid då personligt upplevda tycks viktigare än saken i sig. Ett helgat liv är alltid ett tecken som visar vidare.
6. Den sjätte gudsvägen och gudsspåret är avgudarna. Alla har ju en gud. Den som inte säger sig ha någon gud blir lätt sin egen gud, den som ger mening, den som bestämmer vad som är gott, sant och skönt. Denne jagets avgud, Narcissus, är besläktad med de andra: Zeus, maktens, Eros, könets, Mammon, penningens och Bacchus, rusets. Avgudarna kan vara ganska många, men de kan i längden aldrig fylla hjärtats oändliga längtan, bara ge en fadd eftersmak och faktiskt peka vidare på den sanne Guden just eftersom de är i ett så drastiskt och uppenbart behov av frälsning.
7. Den sjunde gudsvägen och gudsspåret är de olika religionerna. Allt sedan människan gjorde de första hållristningarna ser vi spår av gudskult och gudslängtan. Människan är otänkbar utan Gud. Hon trevar sig fram och hon blir visare, men mångfalden av olika trosuppfattningar och religioner pekar alltid vidare på den sanne Guden. Kan människan ta emot Gud sådan han verkligen är? Måste inte Gud själv bli människa för att människan skall kunna ta emot Gud sådan han är? Och måste inte människan bli Gud för att förstå vem Gud är? Människan är i sig själv "ett slags spår av Treenigheten" (Augustinus).
8. Den åttonde gudsvägen och gudsspåret är frånvaron av Gud. Törsten är det bästa beviset på vattnets existens. Gudsfrånvaron som går som ett tomhetens stråk mitt igenom människomassorna – och rakt igenom vårt ödsliga hjärta - talar tydligare än det mesta om skriket efter Gud. Det finns ett outrotligt väsensbehov som måste peka på en organisk defekt i människans inre: hon är halv, om ens det, ända tills hon ser vem hon tillhör, vem hon lever för, vem hon liknar och skall efterlikna allt mer. Bristen skapar relation och dialog.
9. Den nionde gudsvägen och gudsspåret är såret, törntaggen, vår själs innersta hemlighet, det som vi till varje pris vill dölja för allas blickar, men som vi längtar att yppa för Den som förstår allt, förlåter allt, försonar allt. "O lycksaliga sår, tillfogat av honom som bara veta att bota" (Johannes av Korset, Levande Kärleksläga 2, 8). Törntaggen sticker oss alltid och påminner oss om vårt frälsningsbehov, som bara kan släckas av den som bar törnekronan för vår skull.
10. Den tionde gudsvägen och gudsspåret är bönen. Opinionsundersökningarna brukar visa att det är fler som ber än som säger sig tro på Gud. Det är förstas nonsens, men också nonsens har en mening. Den motvilliga tron är också tro. Att säga "jag kan inte tro, men jag vill tro" är en trosakt. Så länge människan kan utstöta den mest ofullgånge bön som mer kan likna en svordom, finns det ansats till tro. Det värsta är när hon bara litar på sig och sitt eget, när hon klarar upp allt själv, och inte har behov av någon eller något utom sitt eget lilla jag. Men också denna instängdhet i jagets fasansfulla fångelse kan brytas. Det är aldrig försent. Också den dödsdömda har hoppet kvar. Och hoppet, denna lilla syster som ystert skuttar före sina äldre systrar, tron och kärleken, som Charles Péguy säger leder oss alltid vidare till Den som vi kommer ifrån. Vägen har blivit upptrampad av honom själv för han har velat gå på våra vägar och lämnat de spår efter sig som vi behöver. Ingenting skall saknas oss, inte ens när vägen går genom dödsskuggans dal.

Hela skapelsen ber. Boskapsdjur och vilda djur ber och böjer sina knän. När de lämnar stallet och sina hålor, ser de upp mot himmelen utan att röra munnen. De ger

på sitt sätt luft åt sina känslor. På samma sätt spänner fåglarna, när de jagar mot skyn ut sina vingar i kors och låter höra något som liknar en bön. Vad behöver jag mer säga om plikten att be? (Tertullianus)

+ Anders Ahlberg och